

Beïnvloedt het schooltaalbeleid in Brusselse scholen de doorverwijzing van meertalige kleuters met een vermoeden van TOS?

Lise Danau
Léon Theodorstraat 92
1090 Jette
Studentennummer: 0880246

Thomas More Hogeschool
Campus Sint-Andries
Logopedie en Audiologie
Postgraduaat Meertaligheid

Literatuurstudie

TOS en meertaligheid

Een primaire taalontwikkelingsstoornis (TOS) is een neurobiologische ontwikkelingsstoornis van genetische oorsprong, die gekenmerkt wordt door een taalontwikkeling die achterblijft ten opzichte van die van leeftijdsgenoten. TOS kan op verschillende aspecten (fonologie, semantiek, morfologie, syntaxis en pragmatiek) binnen verschillende domeinen (taalbegrip en taalproductie) voorkomen. De stoornis staat op zichzelf, er is geen duidelijke verklaring voor. Er is geen sprake van gehoorverlies, lage non-verbale intelligentie, afwijking aan de spraakorganen, duidelijk aanwijsbare neurologische afwijkingen of ongunstig taalaanbod (Gerrits & Van Niel, 2012). In de literatuur wordt een prevalentie van 5-7% gerapporteerd bij kinderen tussen 0 en 7 jaar (Law, 2000; Tomblin e.a., 1997). Vroegtijdige diagnostiek kan een positief effect hebben op de taalvaardigheden van kinderen met TOS (Law, 2003).

Hoewel er geen bewijs is dat TOS met een andere frequentie voorkomt bij meertalige kinderen (Blumenthal, 2012), bemoeilijkt meertaligheid de diagnostiek van TOS. Het diagnosticeren van een TOS bij meertalige kinderen, vereist een zorgvuldige afweging van talrijke factoren die de talen beïnvloeden en een beoordeling van alle talen die deze kinderen machtig zijn, aangezien een TOS zich in alle talen manifesteert (Scharff Rethfeldt e.a., 2020).

Meertalige kinderen in het Nederlandstalig onderwijs

Cijfers van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming laten sinds schooljaar 2011-2012 een duidelijke stijging zien van het aantal leerlingen met een andere thuistaal dan het Nederlands in het Nederlandstalig kleuteronderwijs. In het schooljaar 2020-2021 had 26% van de kleuters in Vlaanderen een andere thuistaal dan het Nederlands. In Brussel was dit 77% van de kleuters (Ministerie van Onderwijs en Vorming, 2022).

Uit onderzoek naar de samenhang en de afstemming van buitenschoolse hulpverlening en zorg op school, blijkt dat de school een erg belangrijke rol speelt bij het inschakelen van buitenschoolse hulp. Een ouderbevraging toonde aan dat iets minder dan de helft van de ouders zelf besliste om hulp in te schakelen voor hun kind (Verschueren e.a., 2015).

Het vaststellen van een TOS bij meertalige leerlingen is voor de school meestal nog complexer dan het vaststellen van een TOS bij eentalige leerlingen (Prodia, 2022). Het stijgende aantal meertalige kinderen in het Nederlandstalig onderwijs, maakt het voor (zorg)leerkrachten niet eenvoudiger om kinderen op het juiste moment door te verwijzen naar buitenschoolse hulpverlening.

Schooltaalbeleid

Wettelijk kader

Hoewel in België de taalvrijheid algemeen grondwettelijk beschermd wordt (*De Belgische grondwet, Art. 30*), wordt de vrijheid van taal op bepaalde domeinen uitdrukkelijk beperkt. Zo kan iedere persoon in zijn thuissituatie een taal naar keuze spreken, maar gelden een aantal specifieke wetten voor het taalgebruik in scholen en openbare diensten.

Ondanks de sterk toenemende taaldiversiteit in Vlaanderen en Brussel, moeten de scholen van het officieel gesubsidieerd onderwijs, van het GO! Gemeenschapsonderwijs en van het vrij gesubsidieerd onderwijs nog steeds rekening houden met taalregels, die werden opgesteld in de onderwijstaalwet van 1963 (*Wet houdende taalregeling in het onderwijs, 1963*).

De onderwijstaalwet bepaalt dat Standaardnederlands de instructietaal is op school. Slechts onder een aantal specifieke voorwaarden, wordt het gebruik van vreemde talen toegestaan. Er moet dan voldaan zijn aan onderstaande criteria.

- Het gebruik van een andere taal gebeurt niet systematisch maar beperkt en uitzonderlijk
- Het gebruik van een andere taal is verantwoord bij een specifiek anderstalig doelpubliek
- Het gebruik van een andere taal dient een specifiek en maatschappelijk belangrijk doel *vb. volksgezondheid, verkeersveiligheid, racismebestrijding, integratie, ...*
- De informatie wordt steeds in de eerste plaats in het Nederlands verspreid. De vertaling bevat identiek dezelfde informatie en heeft dezelfde lay-out als het origineel. Daarbij is het belangrijk dat er 'Vertaling uit het Nederlands' wordt vermeld.

Wetenschappelijk kader: visies op schooltaalbeleid

Meertaligheid kan op verschillende manieren geïntegreerd worden binnen de schoolmuren. Op basis van de literatuur kunnen een aantal visies op meertaligheid gedefinieerd worden, waarbij andere talen dan de schooltaal in 'oplopende' mate geïntegreerd worden.

- **Monolinguaal onderwijs:** Talige diversiteit wordt tegengegaan. Het gebruik van andere talen wordt verboden.
- **Meertalig (immersie)onderwijs:** Verschillende talen worden (temporeel en spatiaal) gescheiden van elkaar aangeboden.
- **Open taalbeleid:** Talige diversiteit wordt toegestaan en getolereerd tijdens informele momenten (vb. op de speelplaats).
- **Talensensibilisering:** Talige diversiteit wordt gewaardeerd en zichtbaar gemaakt. Leerlingen leren over talen, het taalbewustzijn wordt vergroot.
- **Functioneel meertalig leren:** Talige diversiteit wordt gestimuleerd en gebruikt als hefboom tot leren. Het meertalig register van leerlingen wordt ingezet als didactisch materiaal. De thuistaal draagt bij tot het begrip en de verwerking van leerstof.

Op het eerste niveau (monolinguaal onderwijs), is er geen integratie van meertaligheid. Deze huidige en dominante visie van de onderwijspolitiek, die pleit voor een eentalig schooltaalbeleid opdat leerlingen snel en efficiënt het Nederlands zouden beheersen en daardoor betere schoolresultaten zouden halen, wordt eveneens wetenschappelijk onderbouwd. Verschillende onderzoeken tonen namelijk aan dat kinderen met een andere moedertaal slechter presteren op school.

Het tweede niveau (meertalig onderwijs of 'Content and Language Integrated Learning') is in Vlaanderen onderworpen aan strikte voorwaarden en bovendien praktisch moeilijk gezien de grote variëteit in talen. Het derde, vierde en vijfde niveau bevatten een positieve visie op meertaligheid, met een taalbeleid waarbij taaldiversiteit in toenemende mate gewaardeerd, zichtbaar gemaakt en gestimuleerd wordt.

Hoewel de monolinguale visie al decennia lang heerst en moeite noch middelen gespaard werden voor het inzetten van verplichte taalscreenings sinds schooljaar 2014-2015 en het onderdompelen van anderstalige leerlingen in een taalbad, wordt het verwachte succes niet bereikt. Dit vraagt om een kritische blik.

Verschillende recente onderzoeken wijzen op het groot aantal andere factoren, los van de taal, die een invloed kunnen uitoefenen op de schoolse prestaties van leerlingen. De sociaal-economische status blijkt een grote voorspellende factor te zijn (Van Avermaet e.a., 2015). Bovendien vonden Pulinx en collega's dat de overtuigingen van leerkrachten en de (negatieve) verwachtingen die zij hebben t.o.v. leerlingen met een lagere sociaal-economische status een grote invloed hebben op het zelfvertrouwen en de prestaties van deze leerlingen (Pulinx e.a., 2017). Kinderen gaan, aangepast aan de lage verwachtingen van leerkrachten, slechter presteren volgens het zogenaamde *golemeffect*. Deze onderzoeken pleiten voor een meer 'open' talenbeleid. Een positieve attitude t.o.v. het potentieel van meertalige leerlingen en hun rijke repertoire aan talen, heeft namelijk een positief effect op sociaal-emotioneel en sociaal-cultureel vlak, kan leiden tot meer motivatie en zelfvertrouwen van deze leerlingen en versterkt het leerproces.

In de praktijk: het gebruik van moedertaal binnen de schoolmuren

Tijdens het schooljaar 2019-2020 werd het taalgericht onderwijs in 69 basisscholen onderzocht door de onderwijsinspectie. Slechts in de helft van de scholen (n = 35; 50,7 %) voldeed het taalgericht onderwijs aan de verwachtingen. Dat betekent dat het schoolteam in deze scholen zicht heeft op de talige competenties van de leerlingen, zich bewust is van de rol van taal in het leerproces, de taalverwerving van de leerlingen stimuleert en de leerlingen voldoende ondersteuning en taalaanbod biedt. Deze scholen stemmen hun onderwijs af op de taalvaardigheden van hun leerlingen. In de meeste van deze scholen erkent en waardeert het schoolteam bovendien de thuistaal van leerlingen en hun meertaligheid.

In bijna evenveel scholen (n = 34; 49,3 %) komt het taalgericht onderwijs nog niet tegemoet aan de verwachting. In veel scholen ontbreekt een talenbeleid met een richtinggevende visie en adequate professionalisering. Taalgericht onderwijs is in deze scholen afhankelijk van de deskundigheid van individuele leraren.

Taalscreenings en doorverwijzing naar externe hulpverlening

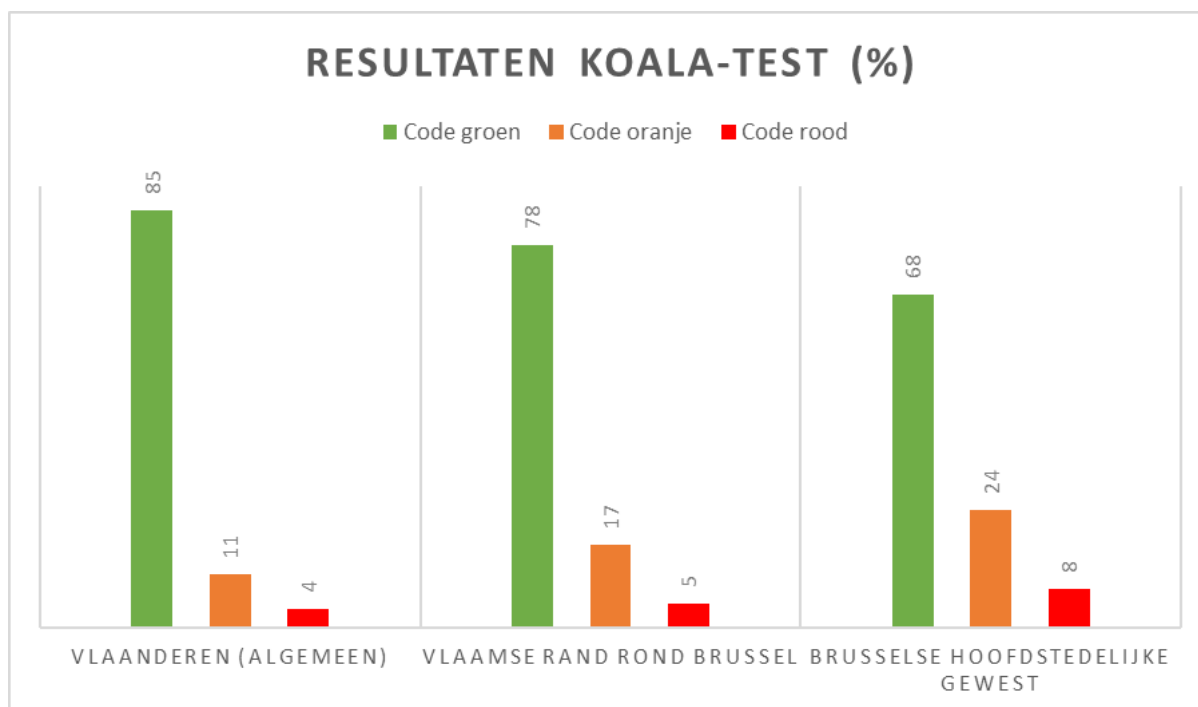
Gebruik van taalscreenings

Omdat uit onderzoek blijkt dat leerlingen met een lage sociaal-economische status (SES) en leerlingen die het Nederlands niet als thuistaal hebben, zwakker presteren op schoolse vaardigheden, wil de Vlaamse overheid kinderen screenen als zij instromen naar het lager onderwijs. Sinds 2014 zijn scholen verplicht om een screeningsinstrument voor taalvaardigheid Nederlands (SALTO) af te nemen bij leerlingen die voor het eerst in het lager onderwijs instromen.

Sinds dit schooljaar (2021-2022) werd een nieuwe taalscreening (KOALA) geïntroduceerd om aan de hand van een vroegere meting, sneller risicoleerlingen te detecteren en gepaste ondersteuning te bieden. De KOALA-test werd ontwikkeld door het Centrum voor Taal en Onderwijs (KU Leuven) en bestaat uit verschillende speelse doe-, zoek- en kiesopdrachten. Aan de hand van deze taalscreening, die tussen 10 oktober en 30 november uitgevoerd wordt, worden de kinderen van de derde kleuterklas opgedeeld in drie groepen.

De kinderen in de 'groene zone' zouden volgens de KOALA-test op basis van de basisaanpak op school voldoende evolutie doormaken op vlak van taalontwikkeling. De kinderen in de 'oranje zone' hebben mogelijk extra ondersteuningsmaatregelen nodig en de kinderen in de 'rode zone' zouden volgens de taalscreening intensieve extra ondersteuningsmaatregelen nodig hebben om voldoende evolutie door te maken in de derde kleuterklas.

Onderstaande figuur geeft de resultaten van het schooljaar 2021-2022 weer. Daaruit blijkt dat 68% van de Brusselse kleuters het Nederlands voldoende goed beheerst in het begin van de derde kleuterklas. Eén op vier kleuters (24%) heeft mogelijk extra ondersteuningsmaatregelen nodig. De overige 8% zal intensieve extra ondersteuningsmaatregelen nodig hebben. In vergelijking met Vlaanderen, bevinden dubbel zo veel Brusselse kleuters zich in de oranje of de rode zone. Voor deze kleuters wordt een actief taalintegratietraject Nederlands uitgebouwd op school.

Taalintegratietraject

De manier waarop de kinderen uit de derde kleuterklas intensieve taalondersteuning krijgen, kan iedere school zelfstandig bepalen. Vanuit de Vlaamse overheid stelde Minister van Onderwijs Ben Weyts 12 miljoen euro, goed voor 240 voltijdse leerkrachten, ter beschikking voor het uitwerken van taalintegratietrajecten op de scholen. Onderzoekers van de Universiteit Antwerpen, Odisee en Thomas More hogeschool werkten bovendien een praktijkgids uit met allerhande tips voor taalondersteuning in kleuter-, lager en secundair onderwijs.

Fases van het zorgcontinuüm en doorverwijzing naar externe hulpverlening

Het M-decreet (decreet van 21 maart 2014 - maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften) stelt dat het de taak van de school is om een zorgcontinuüm uit te bouwen. Het gaat om een zorgbeleid waarin een school op een systematische en planmatige manier drie fases doorloopt. De specifieke onderwijsbehoeften van leerlingen en de ondersteuningsbehoeften van het onderwijspersoneel en de ouders staan daarbij centraal.

- **Fase 0 - Brede basiszorg**

In deze fase verzekert de school een krachtige leeromgeving aan de hand van preventieve en pro-actieve acties, om de ontwikkeling van alle leerlingen te stimuleren.

- **Fase 1 - Verhoogde zorg**

In deze fase biedt de school extra ontwikkelingskansen aan de leerlingen die hier nood aan hebben, door middel van remediërende, differentiërende, compenserende of dispenserende maatregelen. De extra ondersteuning vindt plaats in de normale klascontext, eventueel door het zorgteam.

- **Fase 2 - Uitbreiding van zorg**

In deze fase krijgt de school externe hulp van het CLB, dat de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van de individuele leerling en op de ondersteuningsbehoeften van

de leerkracht(en) en de ouders in kaart brengt. Het CLB start een handelingsgericht diagnostisch traject (HGD), formuleert indien nodig adviezen over het inschakelen van diagnostische en/of hulpverlenende instanties en/of maakt een gemotiveerd verslag op dat toegang geeft tot het buitengewoon onderwijs.

- **Fase 3 - Individueel aangepast curriculum of overstap naar school op maat**
Wanneer de behoeften die een leerling heeft niet te realiseren zijn binnen het gewone curriculum, kan op basis van het gemotiveerd verslag door de ouders een individueel aangepast traject (IAC) of een overstap naar het buitengewoon onderwijs aangevraagd worden.

Volgens het zorgcontinuüm gebeurt de doorverwijzing naar externe hulpverlening, zoals logopedisten, na advies van het CLB in fase 2.

De Vlaamse Regering zal het M-decreet voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften vervangen door het decreet leersteun, dat ingaat vanaf 1 september 2022. Ook in dit vernieuwde decreet zal een sterke basiszorg en verhoogde zorg in het gewoon onderwijs een prioriteit zijn.

Onderzoeksvraag

Beïnvloedt het schooltaalbeleid de doorverwijzing van meertalige kleuters met een vermoeden van TOS in de Nederlandstalige scholen in Brussel?

Hypothese

Scholen met een kleinere tolerantie voor het gebruik van de moedertaal binnen de schoolmuren, sturen meer kinderen door naar Nederlandstalige logopedisten in kader van een vermoeden van een taalontwikkelingsstoornis (TOS).

Persoonlijke motivatie

Omwille van de grote mix aan culturen, gemeenschappen en talen, is de situatie in Brusselse scholen ontzettend moeilijk te vergelijken met scholen in andere Vlaamse steden en gemeenten. Aangezien mijn eigen praktijk zich in Brussel (Laken) bevindt en ik daarnaast al jarenlang samenwerk met Brusselse scholen, vond ik het belangrijk het taalbeleid en het doorverwijzen van meertalige kinderen naar externe hulpverlening in deze regio in kaart te brengen. Ik beperkte het onderzoek tot kleuterscholen, om een duidelijke focus op mondelinge taal (zonder lees- en schrijfonderwijs) te behouden.

Er wordt al jarenlang onderzoek gevoerd naar de ontwikkeling van meertaligheid en uit heel wat recent onderzoek blijkt dat de houding van leerkrachten en andere volwassenen ten opzichte van meertaligheid een groot effect heeft op het welbevinden van kinderen. Toch lijkt deze informatie nog steeds niet alle scholen en leerkrachten bereikt te hebben. Als logopediste zou ik hier graag verandering in brengen en een meer adviserende rol opnemen.

Ik hecht veel belang aan de samenwerking met verschillende disciplines en wil daarom een aanspreekpunt zijn voor ouders, leerkrachten en andere hulpverleners. Ik wil hen handvatten kunnen aanreiken om samen de keuzes te maken die passen in de ruime sociaal-culturele context van het kind. Het signaleren van een vermoeden van een taalstoornis, gebeurt namelijk vaak door de school. Het is echter niet eenvoudig voor leerkrachten om zonder specifieke kennis over de (meertalige) ontwikkeling de juiste inschatting te maken. Als (zorg)leerkrachten moeilijkheden in het Nederlands (de schooltaal) opmerken, wordt soms (onterecht) onmiddellijk aan een taalstoornis gedacht. Anderzijds wordt er soms ook te lang gewacht met het inschakelen van externe hulp.

De wachttijden voor kinderen met een taal- en leerachterstand in en rond Brussel zijn buitenproportioneel. Wanneer kleuters met een vermoeden van een taalontwikkelingsstoornis aangemeld worden bij een logopediste, bestaat de kans dat ze nog één of twee jaar moeten wachten op gespecialiseerde hulp. Door leerkrachten te ondersteunen in de begeleiding van meertalige kinderen, door hun kennis en vertrouwen in meertaligheid te vergroten, hoop ik dat enkel de juiste kinderen doorverwezen worden naar externe hulp en dat de wachttijden op termijn ingekort kunnen worden.

Daarbij vind ik het belangrijk om respect te hebben voor ieders vak. Door leerkrachten te adviseren vanuit onze specifieke kennis rond de (meertalige) taalontwikkeling, geven we hen de kans om hun tijd te investeren in het uitbouwen van hun eigen specifieke vakkennis.

Methode

Deelnemers

Voor dit eindwerk werd via e-mail een digitale vragenlijst uitgestuurd naar alle directies van kleuterscholen in Brussel. De e-mailadressen werden verzameld via de VGC - Scholengids 2021-2022. Scholen voor bijzonder onderwijs, scholen zonder kleuterklassen en scholen buiten het Brussels-Hoofdstedelijk-gewest werden geëxcludeerd. In totaal werden 135 scholen aangeschreven. Achtentwintig scholen reageerden. In tabel 1 worden de algemene gegevens van deze scholen weergegeven. De vragenlijst was gericht op zorgcoördinatoren en werd ingevuld door 25 zorgcoördinatoren, 2 directies en 1 zorgleerkracht.

Vragenlijst

Deze vragenlijst werd opgesteld in Microsoft Forms en bestond uit vijf verschillende onderdelen. In het eerste onderdeel werden een aantal algemene gegevens van de school en de persoon die de vragenlijst invulde, verzameld. Er werd onder andere gevraagd naar het aantal meertalige kleuters binnen de school, het aantal meertalige leerkrachten binnen het kleuterteam en de verschillende talen die de leerlingen en leerkrachten spreken.

Het tweede onderdeel bestond uit acht stellingen die peilden naar de visie rond meertaligheid op school. Hierin gaven de respondenten op een 5-punts Likertschaal aan in welke mate de stellingen aansloten bij de visie van hun school, van “helemaal niet akkoord” tot “helemaal akkoord”. Het derde onderdeel bestond uit zeven stellingen die het gebruik van andere talen binnen de schoolmuren en in de klas bevroegen. Voor iedere stelling gaven de respondenten op een 4-punts Likertschaal aan met welke frequentie bepaalde activiteiten plaatsvonden, van “nooit” tot “vaak”. Voor een aantal vragen werd gesteund op eerder onderzoek (Daeleman e.a, 2022).

In het vierde onderdeel werd gevraagd naar het aantal kinderen dat ondersteuning krijgt binnen de school, het aantal kleuters dat werd aangemeld bij het CLB en het aantal kleuters dat werd doorverwezen naar een logopedist. Daarnaast werd door middel van een casus gevraagd om het zorgbeleid en de doorverwijzing naar externe hulpverlening van de school in kaart te brengen.

Tot slot werden in het vijfde onderdeel vragen gesteld rond reeds gevolgde vormingen rond meertaligheid en de nood aan handvatten en richtlijnen rond meertaligheid in de klas. Het invullen van de vragenlijst gebeurde volledig anoniem.

Daelman, J., Van Lierde, K., Nys, J. & D’haeseleer, E. (2022). Attitudes of Teachers towards Language Development and Multilingualism at School [Manuscript submitted for publication]. Department of Rehabilitation Sciences, CESLAS, Ghent University.

Dataverwerking

Alle verzamelde data werden verwerkt en geanalyseerd in Microsoft Excel. De antwoorden werden in de eerste plaats met behulp van beschrijvende statistiek onderzocht. Daarnaast werden aan de hand van de resultaten uit het tweede en het derde onderdeel twee kwantitatieve maten bepaald voor de visie ten opzichte van meertaligheid en de frequentie van het gebruik van de moedertaal binnen de schoolmuren. Vervolgens werden verschillende variabelen vergeleken en werd met behulp van correlatie-toetsen het verband tussen deze verschillende variabelen bepaald. Voor variabelen met een matig ($r > 0.3$) en sterk ($r > 0.5$) verband werd tot slot ook de significantie berekend.

Tabel 1 - Algemene informatie scholen

School	Onderwijsnet	Funcitie respondent	% Meertalige Kleuters	# verschillende talen	% Meertalige leerkrachten
1	Gesubsidieerd vrij onderwijs	Directie	41-60%	13	-
2	Katholiek onderwijs	Zorgcoördinator	81-100%	4	0%
3	Katholiek onderwijs	Zorgcoördinator	81-100%	8	21%
4	Katholiek onderwijs	Zorgcoördinator	81-100%	8	0%
5	Gesubsidieerd officieel onderwijs	Zorgcoördinator	81-100%	9	29%
6	Gesubsidieerd vrij onderwijs	Zorgcoördinator	81-100%	7	10%
7	Gesubsidieerd vrij onderwijs	Zorgcoördinator	81-100%	12	50%
8	Katholiek onderwijs	Zorgcoördinator	81-100%	9	8%
9	Katholiek onderwijs	Zorgcoördinator	81-100%	3	14%
10	Gesubsidieerd vrij onderwijs	Zorgcoördinator	81-100%	8	0%
11	Gesubsidieerd officieel onderwijs	Zorgcoördinator	41-60%	11	0%
12	Gemeenschapsonderwijs (GOI)	Zorgcoördinator	21-40%	5	20%
13	Katholiek onderwijs	Zorgcoördinator	81-100%	10	0%
14	Gemeenschapsonderwijs (GOI)	Zorgcoördinator	81-100%	14	17%
15	Gesubsidieerd vrij onderwijs	Zorgcoördinator	21-40%	5	50%
16	Katholiek onderwijs	Zorgcoördinator	81-100%	1	0%
17	Gesubsidieerd officieel onderwijs	Zorgcoördinator	41-60%	5	0%
18	Gesubsidieerd officieel onderwijs	Zorgcoördinator	81-100%	8	38%
19	Gesubsidieerd vrij onderwijs	Zorgcoördinator	81-100%	8	0%
20	Katholiek onderwijs	Zorgcoördinator	81-100%	5	100%
21	Katholiek onderwijs	Zorgcoördinator	81-100%	10	71%
22	Gemeenschapsonderwijs (GOI)	Zorgcoördinator	61-80%	9	67%
23	Katholiek onderwijs	Zorgcoördinator	81-100%	1	6%
24	Katholiek onderwijs	Zorgcoördinator	81-100%	2	0%
25	Gemeenschapsonderwijs (GOI)	Zorgcoördinator	81-100%	12	27%
26	Katholiek onderwijs	Zorgcoördinator	81-100%	7	100%
27	Katholiek onderwijs	Directie	81-100%	7	25%
28	Katholiek onderwijs	Zorgleerkracht	81-100%	11	40%

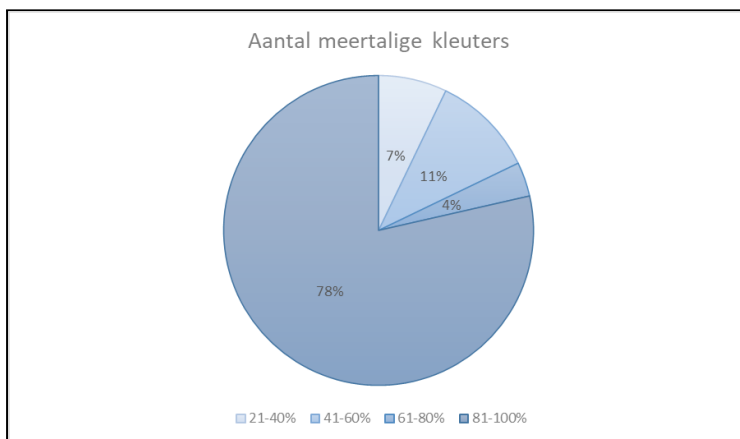
Resultaten

Gegevens scholen (tabel 1)

Van de 28 scholen die deelnamen aan dit onderzoek, zijn 14 scholen uit het katholiek onderwijs (50%), 6 scholen uit het gesubsidieerd vrij onderwijs (21%), 4 scholen uit het gesubsidieerd officieel onderwijs en (14%) 4 GO! scholen (14%). Het aantal kleuters varieert binnen deze scholen tussen 59 en 200 kleuters.

Het grootste aantal (22/28) van de scholen geeft aan dat 81-100% van de kleuters meertalig zijn. De andere scholen rapporteren 61-80% meertalige kleuters (1/28), 41-60% meertalige kleuters (23/28) en 21-40% meertalige kleuters (2/28).

Het aantal verschillende moedertalen binnen de scholen verschilt sterk van 1 tot 14 verschillende talen. De moedertalen die het meest gesproken worden door de leerlingen, zijn Frans (28/28), Marokkaans-Arabisch (24/28), Turks (19/28), Spaans (16/28), Engels (15/28), Berbers (14/28), Albanees (11/28), Congolees (10/28), Italiaans (9/28), Roemeens (8/28).

Figuur 1

Het aantal meertalige leerkrachten varieert sterk van school tot school, van 0% (in 9/28 scholen) tot 100% (in 2/28 scholen). Gemiddeld is 26% van de leerkrachten binnen het kleuterteam meertalig. De moedertalen die gesproken worden door de leerkrachten zijn: Frans (12), Marokkaans-Arabisch (4), Turks (4), Spaans (2), Engels (2), Duits (2), Grieks (2) en Berbers (1).

Schooltaalbeleid

Visie rond meertaligheid op school

Van de acht stellingen die peilen naar de visie rond meertaligheid op school, zijn de respondenten het slecht over één stelling unaniem eens. Een goede beheersing van de moedertaal, heeft een positieve invloed op de schoolse prestaties. Het grootste aantal is helemaal akkoord (18/28) of akkoord (10/28), slechts enkelen stellen zich neutraal (2/28) op. Over de rol die de school speelt bij het onderhouden en ontwikkelen van de moedertaal is er meer verdeeldheid. Minder dan de helft van de scholen is van mening dat de school een rol speelt bij het ontwikkelen van de moedertaal (13/28), een klein aantal geeft aan (helemaal) niet akkoord te gaan met deze stelling (6/28), de overige respondenten stelt zich neutraal op (9/28).

Met de stelling dat het frequent gebruiken van de moedertaal het Nederlands in de weg staat, gaat een groot aantal van de respondenten (helemaal) niet akkoord (17/28). Toch geeft slechts een kleine minderheid aan (helemaal) akkoord te gaan met de vrije keuze van de talen op de speelplaats (7/28) en vraagt bijna de helft van de scholen aan de ouders van meertalige kinderen om Nederlands te spreken op school (13/28). De minderheid van de scholen (6/28) adviseert de ouders om thuis Nederlands te spreken met hun kind.

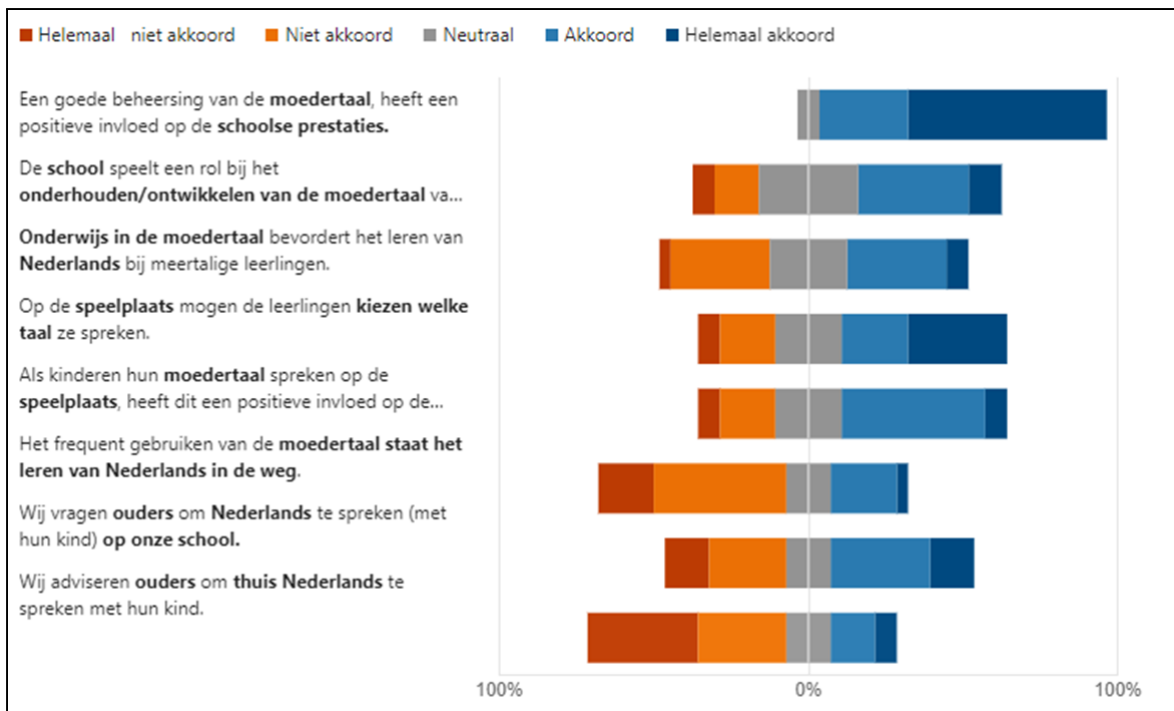
Een beperkt aantal scholen gaat (helemaal) niet akkoord met het feit dat het spreken van de moedertaal een positieve invloed uitoefent op de schoolse prestaties (7/28). Meer dan de helft van de scholen gaat hier wel (helemaal) akkoord mee (15/28). De andere scholen (6/28) stellen zich neutraal op. Toch gaat minder dan de helft van de scholen (helemaal) akkoord met de stelling dat onderwijs in de moedertaal het leren van het Nederlands bevordert (11/28). De andere scholen gaan (helemaal) niet akkoord (10/28) of stellen zich neutraal op (7/28).

Het gebruik van moedertaal binnen de schoolmuren

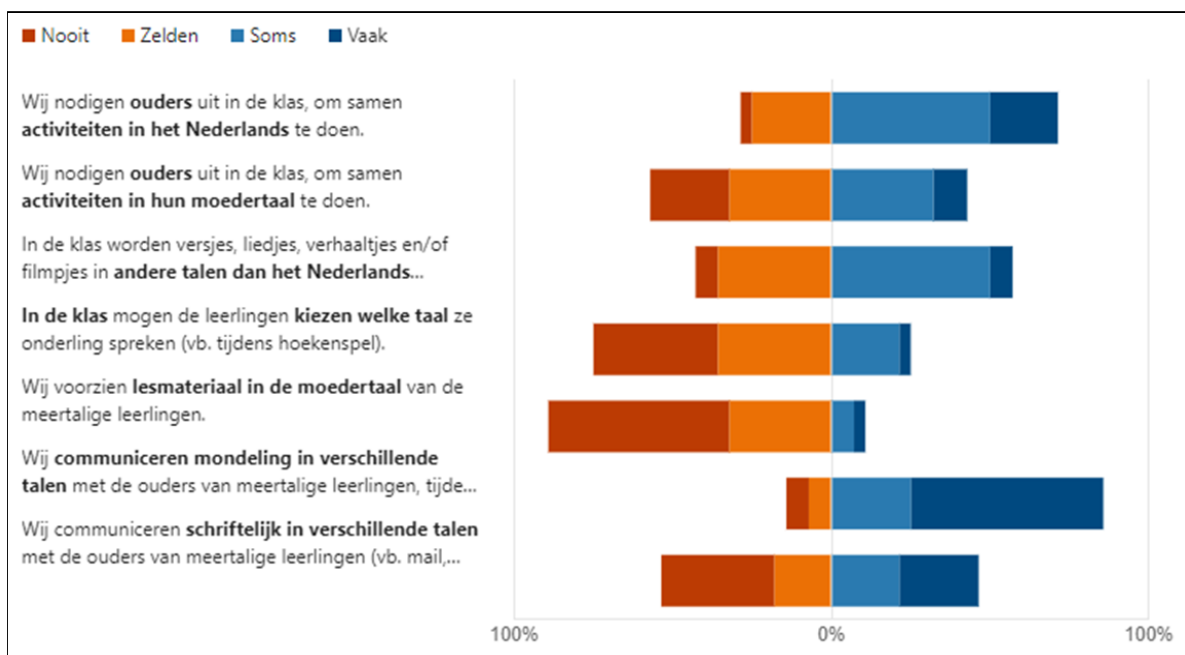
Uit de resultaten blijkt dat op 27 van de 28 scholen ouders betrokken worden bij Nederlandstalige activiteiten in de klas. Voor activiteiten in de moedertaal worden de ouders op 21 van de 28 scholen uitgenodigd. De frequentie verschilt van vaak (3/28), soms (9/28) tot zelden (9/28).

Het actief inzetten van andere talen dan het Nederlands binnen de klasmuren, gebeurt momenteel in weinig Brusselse kleuterscholen. In meer dan de helft van de scholen komen er wel vaak tot soms versjes, liedjes, verhaaltjes of filmpjes aan bod in andere talen (16/28). Het inzetten van lesmateriaal in de moedertaal van meertalige leerlingen gebeurt over het algemeen zelden tot nooit (25/28). Ook het laten kiezen van de taal waarin kinderen onderling spelen, blijkt zelden tot nooit te gebeuren in het grootste deel van de bevraagde scholen (22/28).

De scholen blijken zich in te zetten om mondeling in verschillende talen te communiceren met ouders van meertalige leerlingen. In de meeste scholen gebeurt dit vaak (17/28), andere scholen doen het soms (7/28), zelden (2/28) of nooit (2/28). Daarentegen wordt schriftelijk minder gecommuniceerd in verschillende talen. Meer dan de helft van de scholen communiceert zelden tot nooit (15/28) in een andere taal in mails of brieven. Andere scholen geven aan dit wel vaak (7/28) of soms (6/28) te doen.

Figuur 2

Figuur 3

Maatstaf voor visie op meertaligheid en gebruik van moedertaal in de school

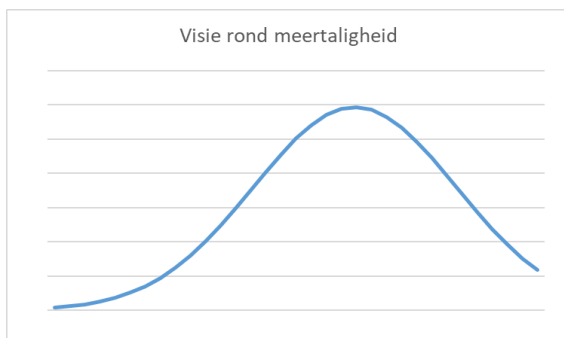
Om te bepalen in welke mate de scholen in dit onderzoek een open taalbeleid hebben, positief ten opzichte van meertaligheid staan en het gebruik van andere talen toelaten binnen de schoolmuren, werd voor twee variabelen een maatstaf bepaald. Op basis van de stellingen in het tweede onderdeel van de vragenlijst werd voor iedere school een cijfer voor *de visie op meertaligheid* bepaald. Op basis van de stellingen in het derde onderdeel van de vragenlijst werd voor iedere school een cijfer voor *het gebruik van de moedertaal* bepaald. In tabel 2 en figuren 4 en 5 wordt de verdeling van deze cijfers weergegeven.

Het cijfer voor *de visie op meertaligheid* varieert van -16 tot +16. Het laagste cijfer (-16) staat voor een erg intolerante en negatieve houding ten opzichte van meertaligheid, een visie waarin talige diversiteit wordt tegengegaan. Het andere uiterste (+16) is een open taalbeleid, waarbij de talige diversiteit wordt gewaardeerd, zichtbaar gemaakt en gestimuleerd.

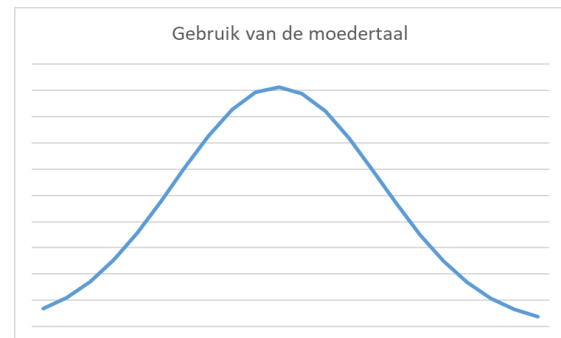
Het cijfer voor *het gebruik van de moedertaal* varieert van -7 tot 14. Het laagste cijfer (-7) staat voor het verbieden van het gebruik van andere talen binnen de schoolmuren. Het hoogste cijfer (+14) staat voor het stimuleren van het gebruik en de ontwikkeling van de moedertaal binnen de schoolmuren.

Tabel 2

	Visie rond meertaligheid	Gebruik van de moedertaal
Range (theoretisch)	-16 tot 16	-7 tot 14
Range (data onderzoek)	-12 tot 14	-4 tot 11
Gemiddelde	3,89	2,96
SD	6,72	4,36
Mediaan	4	3,50

Figuur 4

Figuur 5

In de resultaten van dit onderzoek wordt voor deze beide variabelen een positieve correlatie ($r = 0.651$) gevonden, die statistisch significant ($p < 0.001$) blijkt.

Invloed van de schoolfactoren op de visie rond meertaligheid en het gebruik van de moedertaal binnen de schoolmuren

Aan de hand van correlatie-toetsen werd geen statistisch verband gevonden tussen het percentage meertalige leerkrachten enerzijds en *de visie rond meertaligheid* of *het gebruik van de moedertaal* binnen de schoolmuren anderzijds. Ook het aantal verschillende talen dat door de leerlingen op een school gesproken wordt, blijkt geen invloed te hebben op de visie rond meertaligheid of het gebruik van de moedertaal binnen de schoolmuren.

Daarentegen blijkt dat scholen met minder dan 80% meertalige kleuters positiever staan ten opzichte van meertaligheid. Zij behalen gemiddeld hogere scores voor *de visie rond meertaligheid* en *het gebruik van de moedertaal* binnen de schoolmuren.

Ook het volgen van een specifieke bijscholing door de zorgcoördinator blijkt een positieve invloed te hebben op *de visie rond meertaligheid*. In scholen waar de zorgcoördinator een bijscholing rond meertaligheid volgde, blijkt *het gebruik van de moedertaal* binnen de schoolmuren daarentegen niet veel vaker toegestaan ten opzichte van scholen waar de zorgcoördinator geen bijscholing volgde.

Tabel 3

	Visie rond meertaligheid (gemiddeld)	Gebruik van de moedertaal (gemiddeld)
Scholen met < 80% meertaligen	6,17	4,83
Scholen met > 80% meertaligen	3,27	2,45

Tabel 4

	Visie rond meertaligheid (gemiddeld)	Gebruik van de moedertaal (gemiddeld)
Scholen waar zorgcoördinator een bijscholing volgde	5,23	3
Scholen waar zorgcoördinator GEEN bijscholing volgde	2,73	2,93

Tabel 5

Respondent	Meertalige Kleuters	Visie op meertaligheid	Gebruik moedertaal in school	Specifieke bijscholing (zorgcoördinator)	Ondersteuning binnen de schoolmuren	Aanmelding CLB	Doorverwijzing logopedist (gerapporteerd)	Bevraging moedertaal (gerapporteerd)	Doorverwijzing logopedist (gerapporteerd)
1	41-60%	7	9	Ja	21%	2%	2%	Ja	Nee
2	81-100%	3	8	Nee	69%	2%	4%	Nee	Nee
3	81-100%	1	-4	Ja	25%	2%	3%	Ja	Ja
4	81-100%	-6	-4	Nee	35%	2%	6%	Nee	Nee
5	81-100%	3	7	Nee	91%	11%	11%	Nee	Nee
6	81-100%	13	4	Nee	1%	4%	0%	Ja	Nee
7	81-100%	14	8	Nee	9%	0%	4%	Nee	Ja
8	81-100%	4	3	Ja	22%	3%	7%	Nee	Nee
9	81-100%	4	3	Ja	30%	4%	2%	Nee	Nee
10	81-100%	7	3	Ja	30%	16%	6%	Ja	Ja
11	41-60%	9	5	Ja	47%	12%	5%	Ja	Nee
12	21-40%	4	6	Ja	18%	4%	5%	Ja	Nee
13	81-100%	-2	-3	Nee	-	-	-	Nee	Ja
14	81-100%	13	-3	Ja	15%	2%	1%	Ja	Ja
15	21-40%	6	3	Ja	17%	0%	5%	Nee	Nee
16	81-100%	-8	-4	Ja	2%	0%	1%	Nee	Ja
17	41-60%	0	0	Ja	48%	2%	4%	Nee	Nee
18	81-100%	4	1	Nee	24%	13%	11%	Ja	Ja
19	81-100%	14	11	Ja	90%	2%	11%	Ja	Nee
20	81-100%	-14	-3	Ja	32%	3%	2%	Nee	Ja
21	81-100%	-4	-2	Nee	3%	8%	4%	Nee	Ja
22	61-80%	11	6	Nee	2%	0%	1%	Nee	Nee
23	81-100%	10	4	Ja	33%	8%	5%	Ja	Ja
24	81-100%	5	7	Nee	95%	5%	3%	Nee	Nee
25	81-100%	-3	1	Nee	44%	2%	3%	Ja	Ja
26	81-100%	1	5	Nee	31%	19%	25%	Nee	Nee
27	81-100%	5	4	Ja	34%	3%	1%	Ja	Ja
28	81-100%	8	8	Nee	25%	10%	6%	Ja	Ja

Zorgbeleid en doorverwijzing naar externe hulpverlening

Aantal doorverwijzingen

Uit het derde deel van de vragenlijst, dat peilt naar het zorgbeleid en de doorverwijzing naar externe hulpverlening, blijkt dat in de Brusselse scholen in dit onderzoek gemiddeld 33% van de kleuters extra ondersteuning krijgt binnen de schoolmuren, omwille van zorgen over de taalontwikkeling. Dit schooljaar - van begin september 2021 tot eind maart 2022 - werd bovendien gemiddeld 5% van de kleuters aangemeld bij het CLB en 5% doorverwezen naar een logopedist.

Invloed van de schoolfactoren op het aantal doorverwijzingen

Scholen met meer dan 80% meertalige kleuters blijken gemiddeld meer ondersteuning te bieden binnen de schoolmuren. Zij melden gemiddeld ook meer kleuters aan bij het CLB en verwijzen gemiddeld meer kleuters door naar een logopedist.

Of de zorgcoördinator al dan niet een specifieke bijscholing rond meertaligheid gevolgd heeft, blijkt geen invloed te hebben op het aantal kleuters dat binnen de schoolmuren wordt ondersteund, wordt aangemeld bij het CLB en doorgestuurd wordt naar een logopedist. Uit de resultaten blijkt echter wel dat deze scholen vaker de moedertaalontwikkeling bevragen.

Tabel 6

	Ondersteuning binnen de schoolmuren (gemiddeld)	Aanmelding CLB (gemiddeld)	Doorverwijzing logopedist (gemiddeld)	Bevraging moedertaal (gerapporteerd)	Doorverwijzing logopedie (gerapporteerd)
Scholen met < 80% meertaligen	25,63%	3,21%	3,63%	50%	0%
Scholen met > 80% meertaligen	35%	6%	6%	45%	59%

Tabel 7

	Ondersteuning binnen de schoolmuren (gemiddeld)	Aanmelding CLB (gemiddeld)	Doorverwijzing logopedist (gemiddeld)	Bevraging moedertaal (gerapporteerd)	Doorverwijzing logopedie (gerapporteerd)
Scholen waar zorgcoördinator bijscholing volgde	32%	6%	5%	62%	54%
Scholen waar zorgcoördinator GEEN bijscholing volgde	34%	5%	6%	33%	40%

Uit de statistische analyse blijkt geen correlatie te bestaan tussen de *visie rond meertaligheid* enerzijds en het aantal kleuters dat binnen de schoolmuren wordt ondersteund, wordt aangemeld bij het CLB en doorgestuurd wordt naar een logopedist anderzijds.

Er werd wel een matige positieve correlatie ($r = 0.41$) gevonden tussen het *gebruik van de moedertaal op school* en het aantal kleuters dat ondersteuning krijgt binnen de schoolmuren. Dat betekent dat scholen die frequenter andere talen dan het Nederlands toelaten op hun school ook meer kleuters extra ondersteuning bieden binnen de schoolmuren. Dit verband blijkt bovendien statistisch significant ($p < 0.03$).

Daarentegen blijkt geen verband te bestaan tussen het *gebruik van de moedertaal op school* enerzijds en het aantal kinderen dat wordt aangemeld bij het CLB of doorgestuurd wordt naar een logopedist anderzijds.

16. Mehdi (4,5 jaar) zit in de tweede kleuterklas. Hij startte in de onthaalklas op jullie school en is de voorbije twee jaar weinig afwezig geweest. Hij is een vrolijke jongen en is steeds betrokken bij de activiteiten in de klas. De klasleerkracht van Mehdi maakt zich zorgen over zijn taalontwikkeling, omdat Mehdi het Nederlands minder vlot lijkt op te pikken dan de andere leerlingen van de klas.

Wat zijn de verschillende stappen die jullie op school doorlopen om Mehdi te helpen?

In welke volgorde doorlopen jullie deze acties?

Welke (interne/externe) partijen betrekken jullie?

In grote lijnen lijkt het zorgbeleid op alle scholen het zorgcontinuüm te volgen. Over het algemeen start de klasleerkracht met een rijk taalaanbod, verlengde instructies, visualisaties, enz., waarna de zorgleerkracht extra ondersteuning en pre-teaching biedt in kleine groep. In een volgende fase houden de scholen meestal een zorgoverleg, waarbij ook de ouders van de kleuter betrokken worden. Wanneer aan de hand van observaties en evaluaties blijkt dat met het verhogen van de zorg geen vooruitgang gemaakt wordt, schakelen de scholen over het algemeen het CLB en andere externe hulpverlening (diagnosecentrum, logopedist, ...) in.

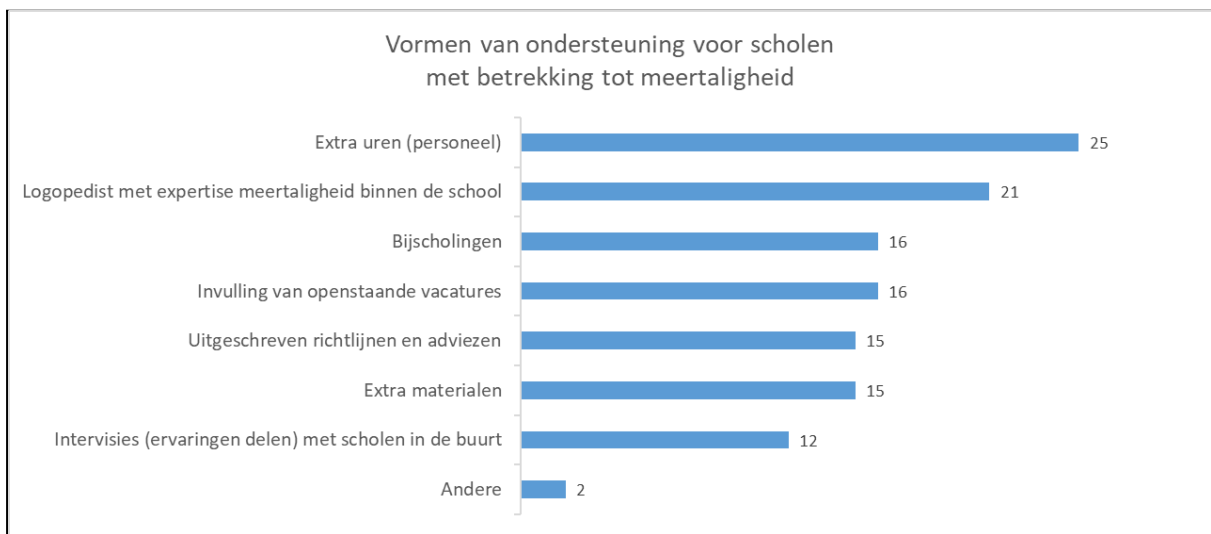
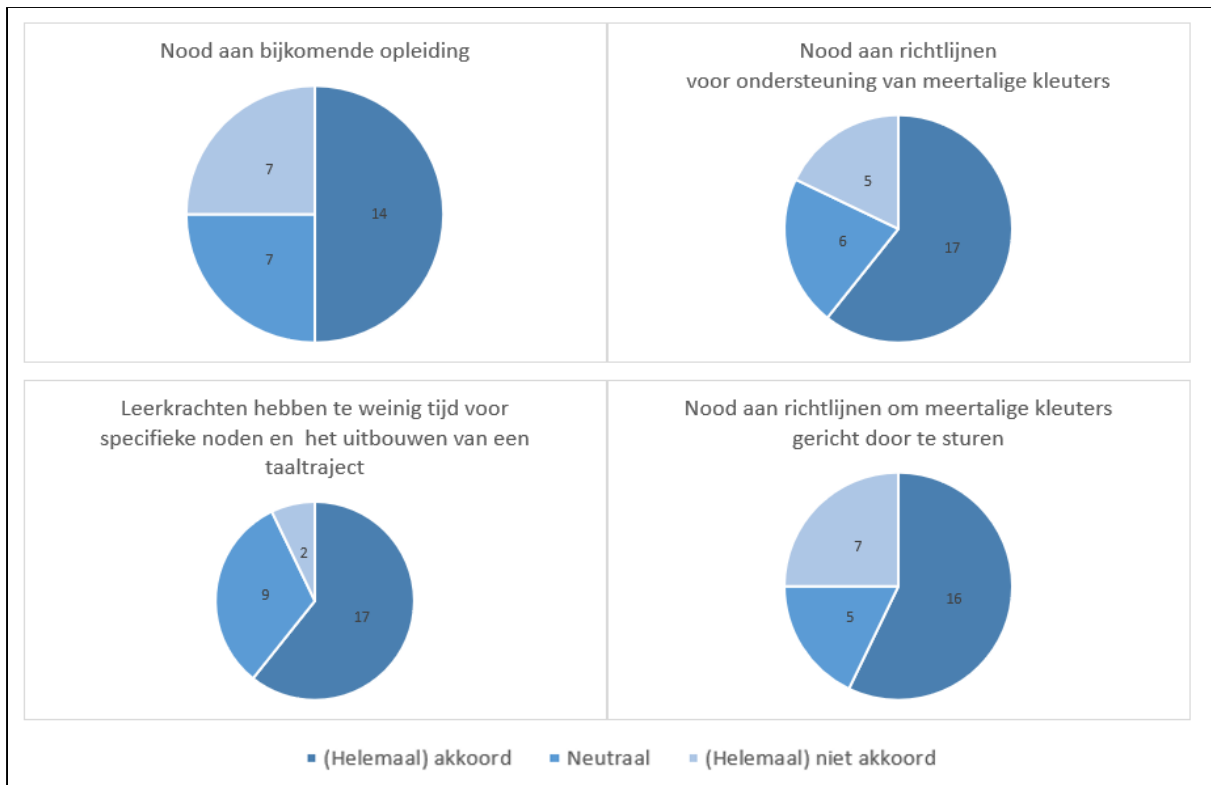
Toch zijn er ook duidelijke verschillen tussen de scholen. Hoewel alle scholen (28/28) de ouders betrekken, doet slechts een klein deel van de scholen dit als eerste stap (4/28). Iets minder van de helft van de scholen informeert naar de moedertaalontwikkeling bij de ouders (13/28) en evenveel scholen rapporteert een doorverwijzing naar een logopedist (13/28).

Vormingen, handvatten en richtlijnen rond meertaligheid in de klas

Uit het laatste deel van de vragenlijst blijkt dat de vraag naar bijkomende opleidingen en richtlijnen groot is in de scholen. De helft van de scholen geeft aan dat de leerkrachten nood hebben aan een bijkomende opleiding rond meertaligheid (14/28), en meer dan de helft van de scholen blijkt nood te hebben aan richtlijnen voor de ondersteuning van meertalige kinderen (17/28) of richtlijnen om meertalige kleuters gericht door te sturen (16/28). Toch werd dit schooljaar maar in een klein deel van de scholen (5/28) een vorming rond meertaligheid gehouden voor de leerkrachten.

Daarnaast geeft een groot deel van de scholen aan dat leerkrachten te weinig tijd hebben om zich bezig te houden met de specifieke noden van meertalige kinderen en het uitbouwen van een taaltraject (17/28). Opvallend weinig scholen zijn (helemaal) niet akkoord met deze stelling (2/28).

Scholen kiezen voornamelijk voor extra personeelsuren (25/28), een logopediste met expertise meertaligheid binnen de school (21/28), het volgen van bijscholingen (16/28) en het invullen van openstaande vacatures (16/28). Daarnaast is ook vraag naar uitgeschreven richtlijnen en adviezen (15/28) en extra materialen (15/28). Een kleiner aantal scholen is geïnteresseerd in het delen van ervaringen met scholen in de buurt via intervisiegroepen (12/28).

Bijkomend geven de scholen zelf uiteenlopende suggesties die hen zouden kunnen ondersteunen in het begeleiden van meertalige kinderen. De voorstellen gaan van het inzetten van anderstalige leerkrachten of een tolk binnen de school, over extra studiedagen, beleidsplannen en intensieve coaching van leerkrachten om de theoretische achtergrond te versterken, tot meer tijd, meer ruimte en meer personeel om regelmatig te overleggen, een taalbeleid op te stellen of meertalige kinderen in kleinere groepen te begeleiden.

Tot slot uiten verschillende scholen hun zorgen en frustraties over het ontoereikende aanbod van buitenschoolse activiteiten in het Nederlands in Brussel, het ongestructureerde moedertaalaanbod van een aantal ouders, de trage werking van het CLB en de lange wachttijden bij multidisciplinaire centra, ondersteuningsnetwerken en logopedisten.

Discussie

Het doel van dit onderzoek was na te gaan of het schooltaalbeleid op Brusselse scholen een invloed heeft op de doorverwijzing van kleuters met een vermoeden van een taalontwikkelingsstoornis. Om een antwoord te formuleren op deze onderzoeksvraag werd aan de hand van een vragenlijst de visie op meertaligheid, het gebruik van de moedertaal binnen de schoolmuren, het zorgbeleid en de doorverwijzing naar externe hulpverlening van 28 Brusselse kleuterscholen bevestigd.

Koppeling van de resultaten met de literatuur

In de literatuur wordt voor taalontwikkelingsstoornissen (TOS) een prevalentie van 5-7% gerapporteerd bij kinderen tussen 0 en 7 jaar (Law, 2000; Tomblin e.a., 1997). Bovendien is er voorlopig geen bewijs dat TOS vaker voorkomt bij meertalige kinderen (Blumenthal, 2012). Het aantal Brusselse kleuters dat dit schooljaar werd doorverwezen naar externe hulp omwille van een vermoeden van een TOS, ligt in lijn met deze prevalentiecijfers. Dit schooljaar - van begin september 2021 tot eind maart 2022 - werd gemiddeld 5% van de kleuters aangemeld bij het CLB en 5% doorverwezen naar een logopedist. Toch blijkt uit de resultaten dat het aantal meertalige kleuters in de Brusselse scholen wel een invloed heeft op de doorverwijzing van kleuters met een vermoeden van een taalontwikkelingsstoornis. Scholen met meer dan 80% meertalige kleuters melden gemiddeld meer kleuters aan bij het CLB en verwijzen gemiddeld meer kleuters door naar een logopedist. Een verklaring hiervoor kan gezocht worden in het feit dat (zorg)leerkrachten moeilijkheden of een achterstand in het Nederlands bij meertalige kinderen sneller onterecht aan een mogelijke taalstoornis linken.

Omdat een positieve houding van leerkrachten ten opzichte van de meertalige identiteit van leerlingen kan leiden tot meer motivatie, zelfvertrouwen en een beter leerproces, wordt in de literatuur gepleit voor een 'open' talenbeleid (Pulinx e.a., 2017). Toch werd in deze studie geen rechtstreeks verband gevonden tussen de visie op meertaligheid enerzijds en het aantal kleuters dat werd aangemeld bij het CLB of het aantal kleuters dat werd doorgestuurd naar een logopedist anderzijds. Er werd ook geen verband gevonden tussen het gebruik van de moedertaal op school enerzijds en het aantal kinderen dat werd aangemeld bij het CLB of doorgestuurd werd naar een logopedist anderzijds. Een mogelijke verklaring zou gevonden kunnen worden in het feit dat het onderzoek van Pulinx en collega's uitgevoerd werd in het secundair onderwijs, waar schoolse prestaties eenvoudiger meetbaar zijn. Deze studie richtte zich daarentegen uitsluitend op het kleuteronderwijs.

Uit resultaten van een lopende onderzoek van Daelman en collega's (2022) bij Vlaamse leerkrachten uit het kleuter-, lager- en secundair onderwijs blijkt dat de attitudes van leerkrachten ten opzichte van meertaligheid algemeen positiever zijn wanneer er meer meertalige leerlingen in de klas zitten. In dit onderzoek kwam echter naar voor dat scholen met minder dan 80% meertalige kleuters positiever staan ten opzichte van meertaligheid dan scholen met meer dan 80% meertalige leerkrachten. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat het aantal meertalige leerlingen in Brussel gemiddeld gezien veel hoger ligt dan het aantal meertalige leerlingen in de rest van Vlaanderen. Uit de vergelijking van een aantal stellingen die in beide onderzoeken aan bod kwamen, blijkt bovendien dat kleuterscholen in Brussel algemeen positiever staan ten opzichte van meertaligheid in vergelijking met leerkrachten uit het kleuter-, lager- en secundair onderwijs in heel Vlaanderen.

Zorgcoördinatoren in Brusselse kleuterscholen geven voor 92,9% aan dat een goede beheersing van de moedertaal een positieve invloed heeft op de schoolse prestaties (ten opzichte van 67,6% van de Vlaamse leerkrachten). Daarbij zijn 46,4% van de Brusselse scholen van mening dat zij een actieve rol spelen in het onderhouden en ontwikkelen van de moedertaal (ten opzichte van 13,4% van de Vlaamse leerkrachten). In 53,5% van de Brusselse kleuterscholen wordt het gebruik van de moedertaal toegestaan op de speelplaats (ten opzichte van 37,7% bij Vlaamse leerkrachten). Tot slot wordt door 21,4% van de Brusselse scholen geadviseerd aan ouders om thuis Nederlands te spreken met hun kinderen (ten opzichte van 63,5% door Vlaamse leerkrachten).

Interpretatie resultaten en nieuwe inzichten

De hypothese dat scholen met een kleinere tolerantie voor het gebruik van de moedertaal binnen de schoolmuren meer kinderen doorsturen naar Nederlandstalige logopedisten in kader van een vermoeden van TOS, wordt niet volledig bevestigd door de resultaten in dit onderzoek. Hoewel scholen met minder dan 80% meertalige leerlingen een positieve houding hebben ten opzichte van meertaligheid en een kleiner aantal leerlingen doorverwijzen naar externe hulpverlening in vergelijking met scholen met meer dan 80% meertalige leerlingen, werd over de volledige database geen correlatie gevonden tussen een positiever taalbeleid en het aantal doorverwijzingen naar externe hulpverlening.

Toch vormen de resultaten een belangrijke bron van nieuwe inzichten over de Brusselse kleuterscholen op vlak van het taalbeleid, de visie op moedertaalgebruik binnen de schoolmuren, het zorgbeleid en het doorverwijzen naar externe hulpverleners. Daarnaast kwam uit de resultaten ook een duidelijke nood aan vormingen, handvatten en richtlijnen rond meertaligheid in de klas naar voor.

Het grote aantal meertalige kleuters in de Brusselse scholen en de grote variëteit aan talen die deze kinderen thuis spreken, zijn allerm minst verrassende elementen. Enkele andere resultaten zorgen daarentegen wel voor een positieve verrassing. Zo blijkt dat 92,9% van de Brusselse kleuterscholen overtuigd is dat een goede beheersing van de moedertaal een positieve invloed heeft op de schoolse prestatie en dat 60,8% beseft dat het frequent gebruiken van de moedertaal het leren van het Nederlands niet in de weg staat. Daartegenover staat dat het spreken van de moedertaal op de speelplaats en in de klas respectievelijk slechts in 53,5% en 25,5% van de Brusselse kleuterscholen wordt toegestaan.

Twee andere positieve aspecten zijn het feit dat 64,3% van de scholen de ouders niet adviseert om thuis Nederlands te spreken met hun kinderen en het feit dat 85,7% van de scholen soms tot vaak (mondeling) met ouders communiceert in andere talen dan het Nederlands. Dit wijst op een positieve houding tegenover en respect voor de moedertaal van de kinderen. Hiertegenover staat dat 39,3% van de scholen de ouders nog steeds vragen om binnen de school Nederlands te spreken met hun kind.

Implicaties voor de praktijk

Er kan gesteld worden dat de houding ten opzichte van meertaligheid in de Brusselse kleuterscholen over het algemeen positief is. Toch is er nog verbetering mogelijk, voornamelijk wat het toestaan van het gebruik van de moedertaal binnen de schoolmuren betreft. Uit de resultaten blijkt ook dat de vraag naar vormingen, handvatten en richtlijnen rond meertaligheid in de klas groot is.

De scholen geven zelf aan dat er nood is aan bijkomende opleidingen rond meertaligheid (50%), richtlijnen voor de ondersteuning van meertalige kinderen (60,7%) en richtlijnen om meertalige kleuters gericht door te sturen (75,1%).

Vanuit de overheid, het Onderwijscentrum Brussel, de verschillende onderwijskoepels, privé organisaties en professionele hulpverleners kan een antwoord geboden worden op deze hulpvraag. Ten eerste zou het vrijmaken van bijkomende middelen vanuit de overheid en het inzetten van extra (meertalige) leerkrachten het schoolteam meer tijd en (adem)ruimte geven om zich te verdiepen in de specifieke noden van meertalige kinderen.

Ten tweede komt het organiseren van studiedagen, pedagogische projecten en intensieve begeleiding van leerkrachten, om hun theoretische kennis te versterken, naar voor. Daarbij is het belangrijk dit op grote schaal, laagdrempelig en toegankelijk aan te bieden. Ten derde zouden bijkomende inhoudelijke ondersteuning en op maat gemaakte taalbeleidsplannen kunnen bijdragen om kwalitatieve taaltrajecten op te zetten binnen de Brusselse scholen. Door meertaligheid als een verrijking te zien en binnen de klas en school actief aan de slag te gaan met een open talenbeleid en talensensibilisering kunnen leerkrachten de positieve gevolgen aan den lijve ondervinden. Tot slot zou het integreren van logopedisten, met een expertise in meertaligheid, in ieder schoolteam heel wat voordelen kunnen bieden. Vanuit hun specifieke opleiding en kennis over de normale spraak- en taalontwikkeling, de vertraagde spraak- en taalontwikkeling en spraak- taalstoornissen bij één en meertalige kinderen kunnen zij (zorg)leerkrachten binnen de school adviseren en ondersteunen.

Beperkingen van het onderzoek

Om inzicht te krijgen in het taalbeleid en de visie op meertaligheid van de Brusselse scholen, werd een vragenlijst verspreid naar directies, met de expliciete vraag om de vragenlijst door zorgcoördinatoren te laten invullen. Hoewel bij iedere stelling in het tweede en derde deel van de vragenlijst telkens duidelijk gespecificeerd werd dat de respondent het antwoord diende aan te duiden dat het best bij de visie en het taalbeleid van de school paste, kan niet uitgesloten worden dat de resultaten beïnvloed werden door verschillende visies op individueel niveau. Aangezien niet gevraagd werd naar het geslacht, de leeftijd, het aantal ervaringen, enz. werd een mogelijk effect van deze variabelen op de resultaten ook niet getoetst.

Tijdens het verwerken van de resultaten werd op basis van de stellingen in het tweede en derde deel van de vragenlijst voor iedere school een cijfer voor de visie op meertaligheid en een cijfer voor het gebruik van de moedertaal bepaald. Het aantal stellingen was echter zeer beperkt en er werd geen rekening gehouden met het verschil in belangrijkheid of relevantie tussen de stellingen onderling, waardoor deze cijfers mogelijks onvoldoende valide zijn. De validiteit van deze vragenlijst zou nagegaan kunnen worden op basis van diepte-interviews met de respondenten, om na te gaan of zij de stellingen correct interpreteerden. Anderzijds zou een grotere hoeveelheid stellingen de betrouwbaarheid van de resultaten kunnen verhogen.

Tot slot zouden diepte-interviews meer inzicht kunnen geven in de resultaten. Enerzijds kan nagegaan worden of de scholen reeds een uitgeschreven taalbeleid hebben en in welke mate dit taalbeleid opgevolgd en gedragen wordt door het hele schoolteam. Anderzijds kan meer specifiek ingegaan worden op de karakteristieken (vb. SES-factoren, andere ontwikkelingsproblemen, ...) van kinderen die doorverwezen worden naar externe hulpverlening.

Suggesties verder onderzoek

Op basis van verder onderzoek, op grotere schaal, zou nagegaan kunnen worden of de resultaten in dit onderzoek opgaan voor alle Brusselse kleuterscholen. Daarbij kan het interessant zijn om het onderzoek uit te breiden met een grotere hoeveelheid stellingen die de visie op meertaligheid en het gebruik van de moedertaal binnen de schoolmuren nagaan en deze te valideren aan de hand van diepte-interviews.

Gelijkaardig onderzoek bij Nederlandstalige kleuterscholen over heel Vlaanderen en bij Franstalige scholen in Brussel, zou bovendien erg interessant kunnen zijn om de verschillen tussen verschillende gewesten en gemeenschappen vast te stellen.

Tot slot zou een longitudinale studie, die een groep Brusselse kleuters onderzoekt van bij de start van de kleuterschool tot en met het secundair onderwijs, meer inzichten kunnen geven in het effect van het schooltaalbeleid op het welbevinden, de schoolse prestaties en de doorverwijzing naar externe hulpverlening van meertalige kinderen met een vermoeden van een taalstoornis.

Conclusie

Uit dit onderzoek blijkt dat de houding ten opzichte van meertaligheid in de Brusselse kleuterscholen overwegend positief is. Toch is er nog verbetering mogelijk, voornamelijk wat het toestaan van het gebruik van de moedertaal binnen de schoolmuren betreft.

In grote lijnen lijkt het zorgbeleid op alle scholen het zorgcontinuüm te volgen. Toch zijn er ook duidelijke verschillen tussen de scholen. Hoewel alle scholen de ouders betrekken, informeert iets minder dan de helft van de scholen naar de moedertaalontwikkeling bij de ouders. Daarnaast rapporteert ook minder dan de helft van de scholen een doorverwijzing naar een logopedist.

Het aantal Brusselse kleuters dat dit schooljaar werd doorverwezen naar externe hulp omwille van een vermoeden van een TOS, ligt in lijn met de prevalentiecijfers die gerapporteerd worden in de literatuur. Dit schooljaar - van begin september 2021 tot eind maart 2022 - werd gemiddeld 5% van de kleuters aangemeld bij het CLB en 5% doorverwezen naar een logopedist.

De hypothese dat scholen met een kleinere tolerantie voor het gebruik van de moedertaal binnen de schoolmuren meer kinderen doorsturen naar Nederlandstalige logopedisten in kader van een vermoeden van TOS, wordt niet volledig bevestigd door de resultaten in dit onderzoek. Er wordt geen correlatie gevonden tussen het taalbeleid en het aantal doorverwijzingen naar externe hulpverlening. Uit de analyse van de resultaten blijkt echter dat het aantal meertalige kleuters in de Brusselse scholen wel een invloed heeft op de doorverwijzing van kleuters met een vermoeden van een taalontwikkelingsstoornis. Scholen met meer dan 80% meertalige kleuters melden gemiddeld meer kleuters aan bij het CLB en verwijzen gemiddeld meer kleuters door naar een logopedist.

Tot slot blijkt dat de vraag van de scholen naar bijkomende opleidingen en specifieke richtlijnen om meertalige kleuters te ondersteunen en gericht door te sturen groot is. Extra middelen vanuit de overheid en het inzetten van ondersteuning en adviezen door professionele hulpverleners kunnen een antwoord bieden op deze hulpvraag. Aangezien uit de resultaten blijkt dat het volgen van een specifieke bijscholing rond meertaligheid door de zorgcoördinator een positieve invloed heeft op de visie van de school rond meertaligheid, is het van groot belang deze ondersteuning op grote schaal, laagdrempelig en toegankelijk aan te bieden aan de scholen.

Referenties

TOS en meertaligheid

Gerrits, E., & Van Niel, E. (2012). Taalachterstand of taalontwikkelingsstoornis. *Logopedie en Foniatrie*, 84(11), 6-10.

Law, J., Boyle, J., Harris, F., Harkness, A., & Nye, C. (2000). Prevalence and natural history of primary speech and language delay: findings from a systematic review of the literature. *International journal of language and communication disorders*, 35, 165-188.

Tomblin, J. B., Records, N. L., Buckwalter, P., Zhang, X., Smith, E., & O'Brien, M. (1997). Prevalence of specific language impairment in kindergarten children. *Journal of speech, language, and hearing research*, 40(6), 1245-1260.

Law, J., Garrett, Z., & Nye, C. (2003). Speech and language therapy interventions for children with primary speech and language delay or disorder. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, (3).

Blumenthal, M. (2012). Richtlijn multidisciplinaire (spraak- en taal)diagnostiek van meertalige kinderen met of zonder gehoorverlies. Kentalis.

Mostaert, C., De Smedt, H., & Roeyers, H. (2012). Diagnostiek van taalstoornissen bij meertalige kinderen. *Signaal: Significant voor de professionele hulpverlener*, 2, 4-11.

Scharff Rethfeldt, W., McNeilly, L., Abutbul-Oz, H., Blumenthal, M., Salameh, E. K., Smolander, S., ... & Thordardottir, E. (2020). Common Questions by Speech and Language Therapists/Speech-Language Pathologists about Bilingual/Multilingual Children and Informed, Evidence-based Answers.

Meertalige kinderen in het Nederlandstalig onderwijs

Verschuere, K., Bodvin, K., Vervoort, E., Vander Elst, L., Teppers, E., De Haene, L., & Struyf, E. (2015). Buitenschoolse hulpverlening en zorg op school: Samenhang, afstemming en verklarende factoren.

Leerlingenkenmerken. *Statistisch Jaarboek van het Vlaams onderwijs*.

Geraadpleegd op 3 februari 2022, via

<https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/leerlingenkenmerken-o>

Uitbreiding van zorg – fase 2. *Protocollering van diagnostiek bij problemen in de spraak- en/of taalontwikkeling*. Geraadpleegd op 16 januari 2022, via

<https://www.prodiagnostiek.be/?q=spraak-taal>

Schooltaalbeleid

Wettelijk kader

De Belgische Grondwet. Artikel 30 (17/02/1994), geraadpleegd op 6 februari 2022, via <https://codex.vlaanderen.be/portals/codex/documenten/1006998.html>

Wet houdende taalregeling in het onderwijs (30/07/1963), geraadpleegd op 6 februari 2022, via <https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1012466&param=inhoud>

Wat zegt de taalwet? Talenbeleid. Geraadpleegd op 16 januari 2022, via <https://meertaligheid.be/jouw-vragen-beantwoord/#/talenbeleidfaq>

Wetenschappelijk kader

Talenbeleid. Geraadpleegd op 16 januari 2022, via <https://meertaligheid.be/jouw-vragen-beantwoord/#/talenbeleidfaq>

CLIL: Content and Language Integrated Learning. Geraadpleegd op 13 maart 2022, via <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/directies-en-administraties/secundair-onderwijs/clil-onderwijs-in-een-vreemde-taal/clil-content-and-language-integrated-learning>

Sierens, S., & Van Avermaet, P. (2014). Language diversity in education: Evolving from multilingual education to functional multilingual learning. *Managing diversity in education: Languages, policies, pedagogies*, 204-222.

Van Avermaet, P., Slembrouck, S., & Simon-Vandenberghe, A. M. (2015). Talige diversiteit in het Vlaamse onderwijs.

Van Hengel-van Esch, C. (2016). Meertaligheid: een oordeel of een voordeel?. *Tijdschrift Taal*, 7(11), 6-11.

Pulinx, R., Van Avermaet, P., & Agirdag, O. (2017). Silencing linguistic diversity: The extent, the determinants and consequences of the monolingual beliefs of Flemish teachers. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 20(5), 542-556.

In de praktijk

Onderwijs Spiegel 2021. *Jaarlijks rapport van de onderwijsinspectie*, Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. Geraadpleegd op 16 januari 2022, via <https://www.onderwijsinspectie.be/nl/jaarverslag-onderwijs Spiegel>

Taalscreenings en doorverwijzing naar externe hulpverlening

Gebruik van taalscreenings

Loman, J., Vandommele, G., Vandoninck & E. Koch (2021). *Taalscreening bij aanvang van het leerplichtonderwijs*. Wetenschappelijk eindrapport. Leuven: Centrum voor taal en Onderwijs (KU Leuven).

Verslag vergadering Vlaams Parlement, Commissie voor Onderwijs. Geraadpleegd op 6 februari 2022.

<https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementair-werk/commissies/commissievergaderingen/1597589/verslag/1602723>

Verplichte taalscreening bij je kind in het gewoon basisonderwijs, Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. Geraadpleegd op 30 mei 2022, via

<https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/ouders/naar-school/naar-de-kleuterschool/verplichte-taalscreening-bij-je-kind-in-het-gewoon-basisonderwijs#:~:text=Vanaf%20schooljaar%202021%2D2022%20afname,hoe%20dan%20ook%20een%20taalintegratietraject.>

Geudens, A., Schraeyen, K., Taelman, H., Trioen, M., Casteleyn, J., Simons, M. F.H. Smits, T. (2021). *Bouwstenen voor effectieve taaltrajecten*. Praktijkgids voor taalondersteuning in het kleuter-, lager en secundair onderwijs. Geraadpleegd op 30 mei 2022, via <https://medialibrary.uantwerpen.be/online/taalintegratie/Taalintegratietrajecten-Praktijkgids/2/>

Het zorgcontinuüm en doorverwijzing naar externe hulpverlening

Logopedie: visie en rol van het CLB informatie voor scholen en logopedisten. (2019). Geraadpleegd op 31 mei 2022 via

www.vclblimburg.be%2Fstorage%2Fapp%2Fmedia%2Fsamenwerkingsafspraken2021%2F20190115_Logopedie_Visie_CLB_versieSchool_Logo.pdf&clen=375468&chunk=true

Zorgcontinuüm. *Eerste hulp voor starters*. (2016). Geraadpleegd op 31 mei 2022 via <http://eerstehulpvoorstarters.weebly.com/zorgcontinuumlm.html>

Grote lijnen van het M-decreet, Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. Geraadpleegd op 31 mei 2022, via

<https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/onderwijspersoneel/van-basis-tot-volwassenenonderwijs/lespraktijk/je-leerlingen-helpen-en-begeleiden/specifieke-onderwijsbehoeften/grote-lijnen-van-het-m-decreet>